

Asia: VN/5477/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle ulosottokaaren muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen velalliset

ry PI 102

01201 Vantaa

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle ulosottokaaren muuttamisesta VN/5477/2022

Suomen velalliset ry on valtakunnallinen velallisten vertaistukiyhdistys, joka toimii pääasiassa someympäristössä. Yhdistyksessä on nykyisellään 900 jäsentä ja sen aktiiviseen rinnakkaistukiryhmään kuuluu yli 17.000 jäsentä.

Luonnoksessa esitetään ulosottokaaren muuttamista siten, että velalliselle annettavia vapaakuukausia lisättäisiin. Lisäksi ehdotetaan, että maksukyvyyn olennainen heikkeneminen tavanomaista suurempien tulonhankkimiskulujen vuoksi lisättäisiin lakiin perusteeksi, jonka nojalla palkasta ulosmitattaisiin toistaiseksi tai määrätynä aikana säännönmukaista pienempi määrä. Tavoitteena on helpottaa pienituloisten ulosotto- velallisten asemaa lisäämällä heidän käyttöönsä jäävien tulojen määrää. Esityksessä pyritään ottamaan huomioon sekä velkojien että velallisten oikeudet tasapainoisella tavalla ja toteuttamaan uudistus nopealla aikataululla.

Toimeentulon riittämättömyys, sairaudet ja vanhuus, peli- ja päihdeongelmat, pikavipit, mielenterveyden häiriöt, yrittäjyydestä koituneet takuuvelat jne sekä näistä johtuneet maksuhäiriöt,

ulosotot ja luottohäiriöt ovat merkittävä yhteiskunnallinen ja kasvava ongelma, joka ulottuu velallisten kautta heidän perheisiinsä, läheisiinsä sekä myös velkojiin sekä koko yhteiskuntaan. Nämä ongelmat myös kasaantuvat Kelan ja kuntien sosiaalihuollon tiskeille.

Suomen velalliset ry, joka edustaa yli 17.000 ylivelkaantunutta ja maksuhäiriöistä kansalaista, pitää kannatettavana hallituksen tavoitetta ja sen perusteella syntynyttä lakimuutoshanketta. Ulosottovelallisen kannalta hyvää esityksessä on, että vapaakuukausien määrä tulisi lisääntymään ja ne tulisivat lakisääteisesti automaattisiksi. Ulosoton nykyinen harkinnanvaraisuus toteutuu eri tulkintaisena eri puolilla maata ja jopa saman viraston sisällä.

Vapaakuukausien lisäämisestä

Suomen velalliset ry toteaa kantanaan, että vapaakuukausien lisääminen ja niiden muuttaminen lakisääteiseksi velallisen hakemuksen sijasta on kannatettavaa. Lisäksi vapaakuukaudet pitäisi erottelematta myöntää kaikille ulosottovelallisille.

Muutoksen yhteydessä olisi myös harkittava, voitaisiinko ulosmittauksen kestoaikaa ennen vapaakuukausien myöntämistä lyhentää vuodesta puoleen vuoteen. Samoin voitaisiin harkita, että koron laskeminen pysähtyisi vapaakuukausien ajalta.

Nykyisenä, yhä kohoavien kustannusten aikana on lakisääteisesti huolehdittava siitä, että ulosottovelallisten toimeentulo ja käytettävissä oleva rahamäärä ei kohtuuttomasti vähene, koska sellainen tilanne johtaa yhä uusiin velkoihin ja syventää velkakerrettä.

Kokonaisten vapaakuukausien vaihtoehtona voisi olla osittainen ulosotto: asiakkaan kanssa voitaisiin sopia, että vapaakuukausina ulosmitattaisiin esim. vain puolet säännönmukaisesta ulosotettavasta rahamäärästä, ja vapaakuukaudet siten kertyisivät puolikkaista, lakisääteisen määrän pysyessä vuosittain samana.

Velkojille ei tällaisesta menettelystä koituisi merkittävää haittaa, mutta velalliselle arjesta selviytyminen sekä oman talouden hallinta ja ennakoitavuus helpottuisivat.

Tässä yhteydessä voidaan myös esittää ansaittua kritiikkiä muuta lainsäädäntöä kohtaan. Viimeisen 10 vuoden ajan Euribor-korot ovat olleet nollan pinnassa, jopa alle. Käräjäoikeudet tuomitsevat säännön mukaisesti Euribor + 7% korkoa velallisen maksettavaksi pääoman ja muiden kulujen lisäksi. N 7 prosentin tuottoa tuskin saa muista sijoituksista saati tallentamalla rahojaan pankkiin.

Vähäväkiset velalliset siis pakotetaan rahoittamaan velkojilleen sellaisia huipputuottoja, joista muilla rahoitusmarkkinoilla voidaan vain uneksia.

Siksi tällainen menettelytapa on yhdistyksen mielestä kohtuuton. Korkojen maksun ensisijaisuus on poistettava kaikesta lainsäädännöstä ja velalliselle pitää antaa oikeus ulosoton kautta ensin lyhentää pääomaa ja vasta sen jälkeen korkoja ja kuluja. Koron periminen korosta on kokonaan kiellettävä.

Samoin velalliselle pitäisi taata oikeus ehdottaa pienten velkojen tilittämistä maksukertymästä ensin, suurien velkojen suosimisen sijaan. Pienten velkojen poistumisella ulosottorekisteristä ja velkalistan lyhentymisellä on velalliselle suuri psykologinen ja maksumoraalia kohentava vaikutus.

Nykyisellään velallinen ei voi vastaanottaa pankkitililleen esim. sukulaisten avustuksia, kirpputorimyyntituottoja jne ilman, että ne ulosmitattaisiin. Samoin ei voi kerätä minkäänlaista säästöä esim. sairaanhoitokuluja, silmälaseja, kodinkoneita, työteon kannalta tarpeellisen auton korjauskuluja jne varten. Siksi olisi tärkeää, että ehdotuksen mukaisesti velallinen voisi ennakoida ja varautua elämän häiriötilanteisiin kartuttamalla ulosmittausta pelkäämättä, ulosoton kanssa sopimalla pientä kassaa ja silten välttämällä toimeentulotukeen turvautumisen.

Vapaakuukausien lisääminen on myönteinen signaali ulosottovelalliselle: hän on motivoitunut vastaanottamaan työtä ja saamaan siitä toimeentuloa elämänsä hankintoihin. Ulosottovelalliselle väliaikaisestikin suurempi käteenjäävä tulo myös poistaa toimeentulotuen hakijoiden määrää sekä viimesijaisen sosiaaliturvan tarvetta ja siten tulee yhteiskunnalle edullisemmaksi.

Tulohankkimiskulujen kasvattamisesta ym

Yhdistys katsoo, että tavoite pienituloisten ulosottovelallisten käteen jäävän tulon kasvattamiseksi on perusteltua. Ehdotettu muutos tulohankkimiskulujen huomioon ottamisesta ulosmittausta vähentävänä seikkana mahdollistaisi työssäkäynnin ja myös kannustaisi ihmisiä ottamaan vastaan työtä kauempaakin.

Tulohankkimiskulujen kasvu painottuu pääosin matkustamiseen työpaikalle. Julkinen liikenne on monin paikoin, eritoten haja-asutusalueilla, vähentynyt ja usein jäljelle jääneet vuorot eivät ollenkaan palvele epätyypillisiä työaikoja noudattavia työntekijöitä. Siksi oman auton käyttö on ainoa mahdollisuus työhön pääsemiseksi. Energian hinnan nousu taas on lisännyt merkittävästi polttoainekustannuksia. On huomattava, että jotkut tekevät työtä myös omalla autolla.

Tulohankkimiskuluista päättämisessä pitää poistaa harkinnanvaraisuus, joka yleensä kokemuksen mukaan johtaa kulukorvausten mitätöintiin, ja määritellä selkeät raamit sekä ottaa huomioon esim.

matkakustannusten todelliset määrät. Ne voidaan yksityishenkilöidenkin kohdalla todentaa esim. matkapäiväkirjan pitämällä, kuten yrity maailmassa on aivan tavallista.

Todellisten matkakujen pitää jäädä täysmääräisesti koskemattomiksi, koska ne ovat työssäkäynnin mahdollistavia, todellisia kuluja, jotka ulosottovelallinen on jo maksanut omasta suojaosuudestaan tai muuten ulosottorajan ylittävistä, käteen jäävästä tulo- osuudestaan.

Tässä yhteydessä voidaan myös todeta, että asuminen on ihmisen perusoikeus.

Suojaosuus on niin pieni, että varsinkin pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kasvukeskuksissa koko suojaosuus harvoin kattaa edes vuokraa kokonaisuudessaan. Maksamattomat vuokrat lisäävät toimeentulotuen ja asumistukien tarvetta eli kaatavat ulosotossa olevan henkilön yksittäisen velkojan saamisoikeudet koko yhteiskunnan kannettaviksi. Näin tapahtuu kohtuuton tulonsiirto valtiolta yksittäiselle velkojalle.

Tähän velkojien oikeuksien vinoumaan voidaan saada korjaus ottamalla myös asumiskustannukset kohtuullisessa määrin huomioon ulosotossa. Valmis malli asumisen tukien arvostamisesta löytyy Kelan korvauskäytännöistä.

Tiedon lisääminen

Ulosottovelvollisella on laaja ja lakiin perustuva tiedonantovelvollisuus omaisuudestaan, tuloistaan ja olosuhteistaan. Tietojen antaminen ei kuitenkaan voi olla vain yksisuuntaista.

Ulosottolaitoksella ja ulosottotarkastajilla tulisi olla erityinen neuvonta- ja ohjausvelvollisuus sekä velalliselle että velkojalle. Varsinkin kun velallinen joutuu ensimmäistä kertaa ulosmittauksen piiriin, hänelle tulisi aina varata aika joko paikan päälle tai puhelimitse tapahtuvaan selvitykseen, jossa kerrotaan kaikki oleellinen tulevista pakkotoimista ja hänen omista oikeuksistaan, kuten suojaosuuksista, vapaakuukausista, takaisinsaantioikeuksista, jos kyseessä on yksipuolisia tuomioita jne. Lisäksi olisi hyvin tärkeää, että ulosotto tekisi selkosuomella ohjeet näistä oikeuksista, velvollisuuksista ja usein kysytyistä kysymyksistä.

Ulosoton lainsäädäntö, lakien tulkinta ja käytäntöön soveltaminen ovat kieltämättä monimutkaisia. Siksi ulosoton tiedotus- ja neuvontavelvollisuus sekä ICT-valmiuksien tarkistaminen pitäisi ulottaa

mm. uuden ulosottovelallisen työnantajan palkanlaskentaan ainakin ensimmäisen maksukiellon yhteydessä sekä myöhemminkin tilanteen niin vaatiessa.

Ulosotto-osuuden laskentakaava aiheuttaa joissain tapauksissa jatkuvia virheitä, koska kaava ei ohjaudu palkanlaskentaohjelmiin oikein. Jotkut ohjelmat eivät osaa eritellä esim. loma-ajan palkkaa normaalipalkasta. Erilaiset lisät myös sekoittavat oikean ulosotettavan rahamäärän laskemista. Niin ikään terminologiaa olisi ohjauksella täsmennettävä, esim mikä ero on, kun palkka maksetaan kahden viikon välein tai kaksi kertaa kuussa.

Ulosotolla tulisi arkisin vähintään 12 tuntia vuorokaudessa oleva palveleva puhelin sekä chatpalvelu, jossa sekä velallinen että velkoja voivat saada apua kysymyksiinsä.

Suomen velalliset ry kannattaa kaikinpuolisen tiedonvälityksen lisäämistä, ajantasaisena ja selkokielisesti.

Yleistä

Yleisesti ottaen on hyvä asia, että säädöksiä korjataan aikaa vastaaviksi. Ulosottokaari kuitenkin vaatisi paikkausten sijaan kokonaisuudistusta ja tekstin yksinkertaistamista.

Juuri voimaan astuvan Lain positiivisesta luottorekisteristä myötä maksuhäiriömerkinnät voidaan poistaa kuukauden kuluttua maksun tapahduttua. Ulosottoon liittyen luottotietorekisteriotteessa kuitenkin näkyvät yhä jopa 3-4 vuotta "Varattomuudet ja muut esteet" -kohta: "Tällainen este rekisteröidään myös luottotietorekisteriin. Pitkäkestoisena ulosottona rekisteröidään tieto yli 18 kuukautta jatkuneesta toistuvaistulon ulosmittauksesta. Ulosottoviranomaisilta tulleet merkinnät ovat luotonantajan kannalta erittäin vakavia häiriöitä."

Tällainen ulosoton merkintä vesittää luottotietorekisterilain hengen ja tarkoituksen. Henkilö, joka on maksanut kaikki velkansa sekä saanut muuten puhtaat rekisteritiedot, joutuu yhä ylimääräisenä rangaistuksena ja stigmana taannehtivasti kärsimään ulosoton aikaisesta "vakavasta häiriöstä". Tämä aiheuttaa kaikki ulosotossa olleet velkansa maksaneelle jatkuvasti ylimääräistä haittaa vuosiksi eteenpäin.

Suomen velalliset ry ehdottaa, että lakimuutoksen yhteydessä poistetaan ulosottoviranomaiselta oikeus liittää luottotietorekisteriin ylläkuvatunlainen merkintä koskien kaikki velkansa maksaneita ja ja siten luottotietonsa palauttaneita henkilöitä.

Yhdistyksen vertaistukiryhmässä suorittaman kyselyn perusteella nykyisin ulosoton käytäntö vapaakuukausien myöntämisessä, ulosoton perusteissa ja muissa ratkaisuissa on kirjavaa eikä suinkaan yhdenmukaista. Tulevissa muutoksissa yhdistyksen vertaistukiryhmästä tulleita ehdotuksia ovat muun muassa:

- suojaisuuden nostaminen takuueläkkeen tasolle - suojaisuus indeksikorotusten alaiseksi
- mahdollisuus maksaa ensin pääomaa
- koroille ei saisi lisätä korkoa
- progressiivinen ulosmittaustaulukko
- velallisen elämäntilanteen huomioonottaminen paremmin
- harkinnanvaraisuus ei saa olla mielivaltaa
- harkintavalta ei ole objektiivinen, vaan vaikuttaa ulosottotarkastajan omiin tuloihin - asumisen kustannukset turvattava ulosottolaskelmassa
- yksityisoikeudellisten velkojen vanhentumisajat ovat liian pitkiä
- viivästykorko poistettava vapaakuukausien ajalta
- velalliselle mahdollisuus kohdistuttaa maksuja esim. ensin pienet velat pois
- omaisuuden myynnin veroseuraamukset maksettava ensin myyntihinnasta

Suomen velalliset ry kiittää mahdollisuudesta lausua tästä yhdistyksen ja sen vertaistukiryhmän jäseniä koskevasta asiasta.

Vantaalla, 28. heinäkuuta 2022 Suomen velalliset ry

Jari Kaikkonen
puheenjohtaja

Mirja Wasenius
sihteeri

Wasenius Mirja
Suomen velalliset ry